

UCHWAŁA NR 168/2025
ZARZĄDU POWIATU TORUŃSKIEGO
z dnia 11 grudnia 2025 r.

w sprawie przyjęcia sprawozdania z realizacji „Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Toruńskiego na lata 2023-2026” za okres 2024-2025

Na podstawie art. 4 ust. 1 pkt 7 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1684) oraz art. 87 ust. 1 i ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się sprawozdanie z realizacji „Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Toruńskiego na lata 2023-2026” za okres 2024-2025, stanowiące załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Sprawozdanie, o którym mowa w § 1 należy przedstawić Radzie Powiatu Toruńskiego.

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Naczelnikowi Wydziału Edukacji i Spraw Społecznych.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący posiedzenia
Starosta Toruński

Mirosław Graczyk

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI
POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
POWIATU TORUŃSKIEGO NA LATA 2023-2026
ZA OKRES 2024-2025**

Starostwo Powiatowe w Toruniu
Wydział Edukacji i Spraw Społecznych

Listopad 2025 r.

Spis treści

Wstęp.....	3
Cel. I. Stworzenie warunków dla efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami powiatu toruńskiego.....	3
1. Ustawowe zadania powiatu w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.....	3
2. Rejestr zabytków nieruchomych i ewidencja zabytków.....	4
3. Wsparcie finansowe prac przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków	6
4. Realizacja zadań własnych powiatu w kwestii rewaloryzacji i utrzymania obiektów zabytkowych nieruchomych, do których powiat ma tytuł prawny	8
5. Upowszechnianie i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym w ramach otwartych konkursów ofert.....	9
Cel. II. Upowszechnianie i popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym powiatu toruńskiego ..	10
1. Informacje zamieszczone na stronie internetowej.....	10
2. Odznaka Honorowa i Medal Honorowy za Zasługi dla Powiatu Toruńskiego	12
3. Rozpowszechnianie informacji o regionalnym dziedzictwie kulturowym.....	13
4. Popularyzowanie wiedzy o historii i zabytkach powiatu toruńskiego	13
a) konkursy dla mieszkańców powiatu toruńskiego.....	13
b) materiały promocyjne przedstawiające dziedzictwo materialne i niematerialne Powiatu Toruńskiego	14
5. Społeczni Opiekunowie Zabytków.....	15
6. Akcja znakowania obiektów zabytkowych tabliczką „Zabytek chroniony prawem”	17
7. Wspieranie rozwoju turystyki w kontekście promocji dziedzictwa kulturowego	18
8. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.....	18
9. Podsumowanie.....	19

Wstęp

Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Toruńskiego na lata 2023-2026, zwany dalej Programem, to kluczowy dokument strategiczny, którego celem jest ukierunkowanie i optymalizacja działań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, w szczególności zabytków nieruchomych i ruchomych, stanowiących istotny element popularyzacji historii i kultury regionu.

Za monitorowanie realizacji Programu odpowiada Zarząd Powiatu, który co dwa lata sporządza sprawozdanie i przedstawia je Radzie Powiatu. Obowiązek opracowania, wdrożenia i monitorowania programów opieki nad zabytkami przez jednostki samorządu terytorialnego wynika z art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Główny cel oraz szczegółowe cele Programu zostały ustalone zgodnie z art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz w oparciu o Program Rozwoju Powiatu Toruńskiego na lata 2021–2030. Są to następujące cele:

Cel. I. Stworzenie warunków dla efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami powiatu toruńskiego.

Cel. II. Upowszechnianie i popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym powiatu toruńskiego.

Biorąc pod uwagę ww. cele przygotowano sprawozdanie częściowe z realizacji Programu za lata 2024–2025. Dokument ten obejmuje zasadnicze kierunki oraz zadania stanowiące podstawę działań Powiatu Toruńskiego w zakresie ochrony zabytków i zachowania dziedzictwa kulturowego. Uwzględnia również działania związane z kształtowaniem warunków organizacyjnych i finansowych w zakresie mieszczącym się w kompetencjach powiatu.

Cel. I. Stworzenie warunków dla efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami powiatu toruńskiego

1. Ustawowe zadania powiatu w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami

Zadania Powiatu w zakresie opieki nad zabytkami zostały określone w ustawie o samorządzie powiatowym jako zadanie publiczne o charakterze ponadgminnym w dziedzinie kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad nimi, a także w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi. Przepisy te określają zakres uprawnień w tym obszarze, tj.:

- 1) **starosty**, który w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków:
 - a) wydaje decyzję o umieszczeniu na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków znaku informacyjnego o tym, że zabytek podlega ochronie (art. 12 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami),
 - b) wydaje decyzję o zabezpieczeniu zabytku w formie czasowego zajęcia do czasu usunięcia zagrożenia (art. 50 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami),

- c) ustanawia społecznych opiekunów zabytków (art. 103 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami),
 - d) opracowuje Powiatowy plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych,
- 2) **radę powiatu** – która uchwała na okres 4 lat powiatowy program opieki nad zabytkami oraz przyjmuje sprawozdania z jego realizacji, przedstawiane przez zarząd powiatu, co 2 lata.

2. Rejestr zabytków nieruchomych i ewidencja zabytków

Podstawowymi dokumentami źródłowymi, które w sposób bezpośredni wskazują najważniejsze i najcenniejsze obiekty zabytkowe na terenie Powiatu Toruńskiego są rejestry prowadzone przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Należą do nich obiekty objęte ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków nieruchomych, obiekty znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także zabytki nieruchome i archeologiczne włączone do gminnych ewidencji zabytków.

Kolejnym dokumentem, w którym wymieniano m.in. najcenniejsze obiekty zabytkowe regionu oraz określono zadania o charakterze promocyjnym, jest Program Rozwoju Powiatu Toruńskiego na lata 2021–2030. Zapisy dotyczące ochrony zabytków zawarte w tym Programie zostały ujęte w części zatytułowanej „*Aktywizacja mieszkańców i promocja Powiatu Toruńskiego do 2030 roku*”, stanowiącej jeden z celów strategicznych dokumentu. W ramach realizacji tego celu przewidziano działania służące pobudzaniu aktywności społecznej mieszkańców oraz wspieraniu inicjatyw organizacji pozarządowych w zakresie ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego Powiatu Toruńskiego.

W okresie sprawozdawczym Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków:

- wydał decyzję o wpisaniu do rejestru zabytków nowych obiektów: kaplicy grobowej rodziny von Wolff z Gronowa wraz z terenem wydzielonego użytku leśnego cmentarza rodziny von Wolff założonego ok. 1815 r. w granicach użytku leśnego na działce nr 1162/2 obręb Gronowo, gm. Lubicz;
- zapoczątkował postępowania administracyjne w sprawie wpisania do rejestru zabytków następujących obiektów położonych w granicach powiatu:
 - ✓ kamiennego ogrodzenia kościoła parafialnego pw. Wniebowzięcia NMP w Bierzgłowie, gm. Łubianka.
 - ✓ cmentarza żydowskiego położonego w miejscowości Chełmża, ul. 3-Maja, gm. Miasto Chełmża;
- oraz wyłączył z wojewódzkiej ewidencji zabytków 8 obiektów:
 - ✓ budynek owczarni, położony w miejscowości Głuchowo, gm. Chełmża, powiat toruński,
 - ✓ budynek Poniatówki położony poprzednio w miejscowości Zalesie gm. Chełmża, powiat toruński, a obecnie w miejscowości Łobdowo, gm. Dębowa Łąka, powiat wąbrzeski,

- ✓ budynek dworu – dom mieszkalny z pocz. XX w. położony w miejscowości Witkowo, gm. Chełmża, powiat toruński,
- ✓ budynek gospodarczy położony w Łążynie gm. Zławieś Wielka, powiat toruński,
- ✓ budynek dawnej mleczarni – dom mieszkalny w Łubiance, ul. Toruńska 30, gm. Łubianka, powiat toruński,
- ✓ budynek gospodarczy, położony w obrębie M. Chełmża, powiat toruński,
- ✓ budynek mieszkalny położony na działce nr 155 obręb Zelgno, powiat toruński,
- ✓ zagroda liniowa z kon. XIX w. zlokalizowana na działce ewidencyjnej nr 446 w miejscowości Siemoń, gmina Zławieś Wielka, powiat toruński.

Tylko jeden obiekt został włączony do wojewódzkiej ewidencji zabytków i był nim budynek gospodarczy przy plebanii położony na działce w miejscowości Łążyn II, gm. Obrowo, powiat toruński.

Rejestr i ewidencję zabytków nieruchomości w powiecie przedstawia poniższa tabela¹:

Lp.	Gmina	Liczba pozycji w rejestrze zabytków	Liczba pozycji w wojewódzkiej ewidencji zabytków
1.	Miasto Chełmża	10	380
2.	Gmina Chełmża	13	307
3.	Czernikowo	6	56
4.	Lubicz	14	172
5.	Łubianka	8	84
6.	Łysomice	8	199
7.	Obrowo	7	82
8.	Wielka Nieszawka	2	50
9.	Zławieś Wielka	11	126
	Razem:	79	1456

¹ opracowano na podstawie danych z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków

Powiat Toruński zobowiązał się do monitorowania samorządów gminnych z terenu powiatu toruńskiego w zakresie sporządzenia Gminnych Ewidencji Zabytków (GEZ). Informacja w powyższym zakresie znajduje się w tabeli poniżej.

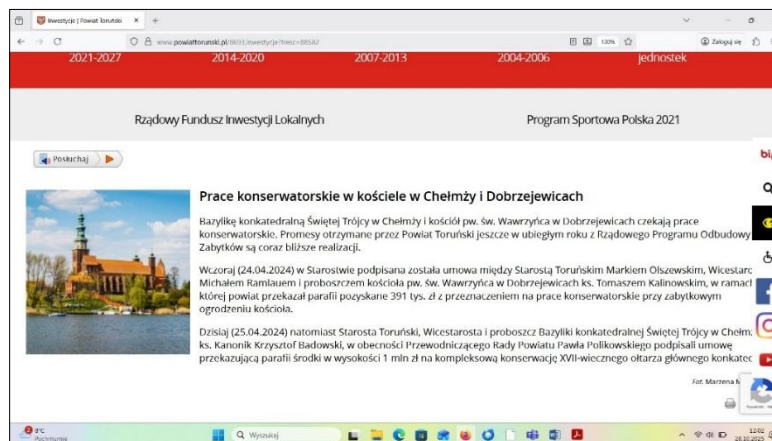
Lp.	Gmina	Czy prowadzona jest Gminna Ewidencja Zabytków (GEZ)?	Liczba pozycji w GEZ
1.	Miasto Chełmża	Tak	394 – bez zmian w stosunku do danych podanych w sprawozdaniu za lata 2019-2022
2.	Gmina Chełmża	Tak	321 – bez zmian w stosunku do danych podanych w sprawozdaniu za lata 2019-2022
3.	Czernikowo	Tak	68/64 – wzrost o 4 pozycje w stosunku do danych podanych w sprawozdaniu za lata 2019-2022
4.	Obrowo	Tak	75 – bez zmian w stosunku do danych podanych w sprawozdaniu za lata 2019-2022
5.	Lubicz	Tak	191 – bez zmian w stosunku do danych podanych w sprawozdaniu za lata 2019-2022
6.	Łysomice	Nie	-
7.	Łubianka	Tak	310/313 - spadek o 3 pozycje w stosunku do danych podanych w sprawozdaniu za lata 2019-2022
8.	Wielka Nieszawka	Tak	53 – bez zmian w stosunku do danych podanych w sprawozdaniu za lata 2019-2022
9.	Zławieś Wielka	Nie	-

3. Wsparcie finansowe prac przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków

W ramach realizacji tego zadania Rada Powiatu Toruńskiego przyjęła uchwałę Nr LII/313/2023 z dnia 31 sierpnia 2023 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej z budżetu Powiatu Toruńskiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, wojewódzkiej ewidencji zabytków lub gminnej ewidencji zabytków położonym na terenie Powiatu Toruńskiego. Stworzyła tym samym możliwość otrzymania przez właścicieli obiektów zabytkowych, dotacji z budżetu powiatu na prace konserwatorskie, restauratorskie oraz roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na terenie powiatu.

W ramach Rządowego Programu Ochrony Zabytków Powiat Toruński otrzymał w roku 2024 dotacje celowe na realizację prac konserwatorskich, restauratorskich oraz robót budowlanych przy dwóch zabytkach sakralnych wpisanych do rejestru zabytków. Samorząd powiatu zabezpieczył wkład własny na prace konserwatorskie w tych obiektach. Wykaz wnioskodawców i rodzaj wykonanych prac konserwatorskich oraz wysokość udzielonych dotacji przedstawia poniższa tabela.

Lp.	Wnioskodawca	Nazwa zadania	Całkowita wartość zadania (zł)	Dofinansowanie (zł)	
				Środki z Rządowego Funduszu Polski Ład – Program Inwestycji Strategicznych	Środki własne powiatu
1.	Parafia Rzymsko-Katolicka pw. św. Mikołaja Biskupa w Chełmży	Wykonanie kompleksowej konserwacji XVII w. ołtarza głównego z Konkatedry pw. św. Trójcy w Chełmży	1 020 964	1 000 000	20 964
2.	Parafia Rzymsko-Katolicka pw. św. Wawrzyńca w Dobrzejewicach	Wykonanie prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkowym ogrodzeniu kościoła pw. św. Wawrzyńca w Dobrzejewicach	401 000	391 000	10 000

Informacja na stronie www.powiattorunski.pl o podpisaniu umów na realizację prac konserwatorskich

Realizacja tego zadania była koordynowana przez Wydział Edukacji i Spraw Społecznych oraz Wydział Finansowy i Wydział Architektury i Budownictwa w Starostwie Powiatowym w Toruniu.

Dotacje na wsparcie prac przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków przyznawane były także przez samorządy gminne z terenu powiatu toruńskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Kujawsko-Pomorskiego Konserwatora Zabytków oraz Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

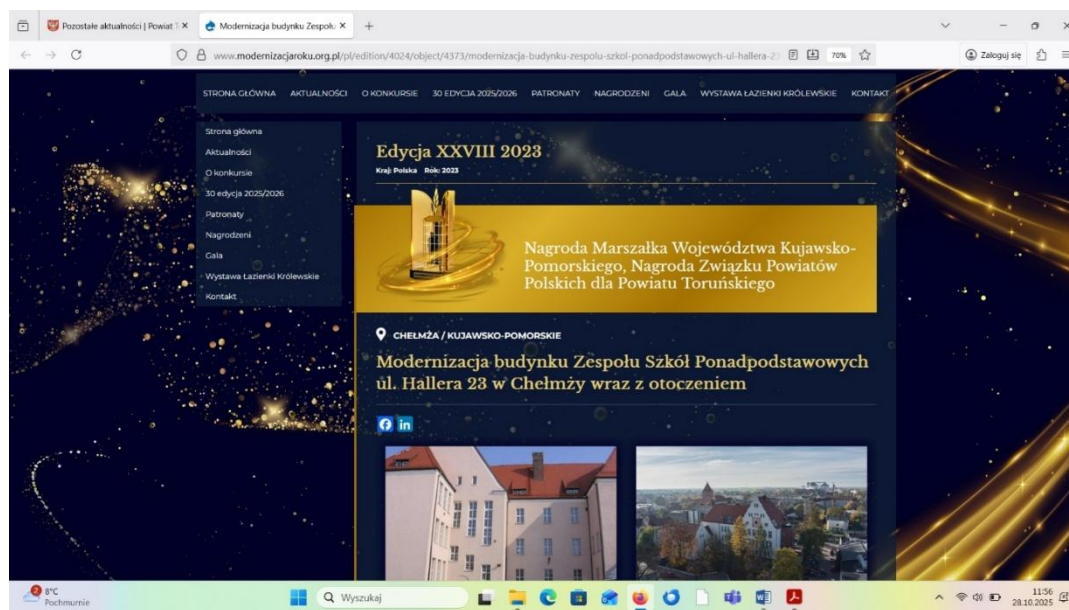
Wysokość udzielonych dotacji na wsparcie prac przy zabytkach na terenie powiatu toruńskiego – w okresie sprawozdawczym – przedstawia poniższa tabela²:

Rok/Podmiot	Dotacje z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego (łącznie dofinansowanie z FEdKP i środków własnych Województwa)	Dotacje Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków	Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego	Dotacje z samorządów gminnych
2024	1 139 020 zł	15 000 zł	---	28 651 zł (gm. Łysomice)
2025	1 109 411 zł	30 000 zł	424 000 zł	---

4. Realizacja zadań własnych powiatu w kwestii rewaloryzacji i utrzymania obiektów zabytkowych nieruchomości, do których powiat ma tytuł prawny

Obiekt zabytkowy	Zrealizowane remonty i inwestycje	Finansowanie
Zespół Szkół Ponadpodstawowych w Chełmży	Zespół Szkół Ponadpodstawowych w Chełmży to najstarsza chełmińska szkoła. W lutym 2024 r. zakończono kompleksową modernizację prowadzoną w niej od 2018 roku. Zespół przeszedł bezprecedensową w swej historii przemianę. Pięknie i pieczołowicie odnowiony historyczny obiekt zyskał nowoczesne wnętrza, oferując najlepsze z możliwych warunki do kształcenia młodzieży. Na nieużytkowym wcześniej poddaszu zostały wykonane nowe pracownie praktycznej nauki zawodu. Dobudowana została zewnętrzna winda. Przeprowadzono remont dachu oraz odnowiono elewację. Renowacji poddano również portal wejściowy. We wnętrzu szkoły przebudowano zaplecze szatniowe w piwnicy wraz z węzłem cieplnym, w klasach ułożono nową wykładzinę odmalowano ściany natomiast w części sanitarnej przebudowano toalety. Zupełnie nowy wygląd zyskały pracownie, dodatkowo wyposażone w nowoczesne pomoce naukowe. Wszystkie remontowane klasy wyposażone są w instalacje do obsługi urządzeń multimedialnych. Prace obejmowały nie tylko sam gmach chełmińskiej szkoły, ale także teren przed budynkiem. W ramach inwestycji wykonano nowe ogrodzenie od strony ulicy, natomiast stary mur ceglany został poddany renowacji. Inwestycja została wyróżniona w 28. edycji Ogólnopolskiego Konkursu "Modernizacja Roku & Budowa XXI w." przez Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego i Związek Powiatów Polskich.	Łączny koszt przeprowadzonych prac zamknął się w kwocie ok. 9 milionów złotych. Znaczna część tych środków została pozyskana z rządowego programu „Polski Ład”, Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych oraz z funduszy europejskich.

² Tabelę opracowano na podstawie materiałów otrzymanych z odpowiednich instytucji – na podstawie art. 82 ust. 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami organy uprawnione do udzielania dotacji prowadzą wykazy udzielonych dotacji oraz informują się wzajemnie o udzielonych dotacjach.

5. Upowszechnianie i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym w ramach otwartych konkursów ofert

Program ochrony zabytków w ramach otwartych konkursów ofert był realizowany w dwóch obszarach programowych:

- 1) współorganizacja i dotowanie wydarzeń kulturalnych kultywujących tradycję i tożsamość lokalną,
- 2) organizowanie i wspieranie organizacji m.in. konkursów, wystaw i festynów o charakterze ponadgminnym, popularyzujących poszanowanie dziedzictwa kulturowego.

Corocznie w oparciu o ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, powiat zleca m.in. realizację zadań publicznych w obszarze kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, a także turystyki i krajoznawstwa. Podmioty otrzymujące dotacje promują i realizują przedsięwzięcia artystyczne i kulturalne. Środkami publicznymi powiatu wspierane są wydarzenia mające istotne znaczenie dla kultury i tradycji powiatu, jak również akcje promujące dziedzictwo kulturowe regionu, rozwijające zainteresowanie kulturą regionu.

W latach 2024-2025 r. w ramach otwartych konkursów ofert samorząd powiatu toruńskiego przyznał dotacje na realizację następujących zadań:

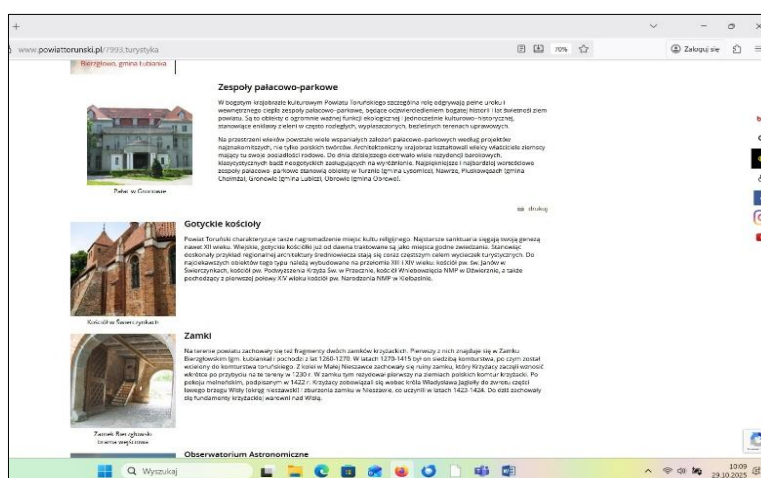
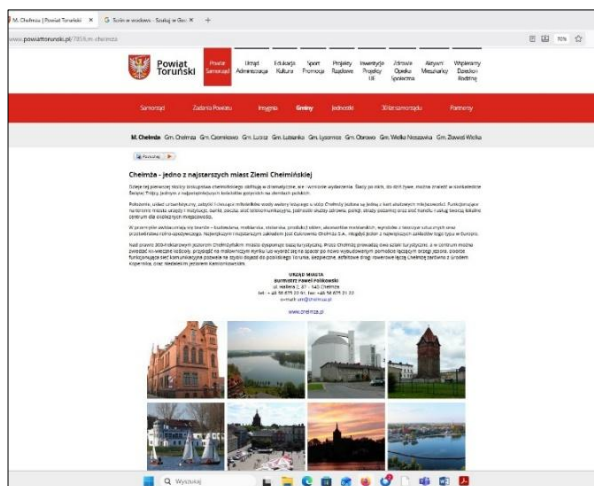
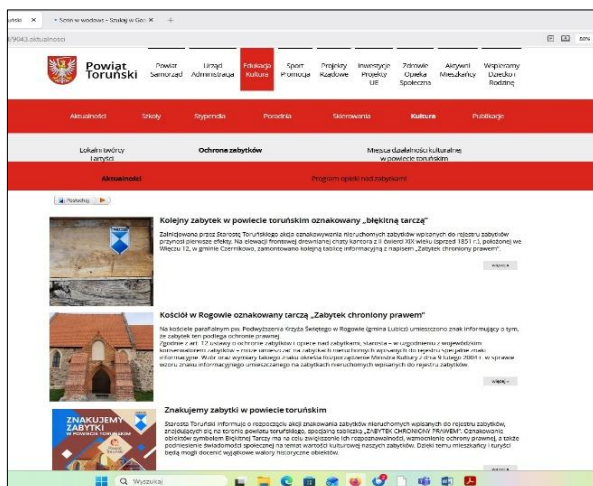
Nazwa zadania publicznego	Nazwa organizatora/oferenta	Kwota przyznanej dotacji w 2025 r.
„Orzeł w Koronie” – plenerowe widowisko historyczne	Fundacja Kraj Wspaniały w Warszawicach	13 000 zł
Folklor oknem do przeszłości i drzwiami do przyszłości	Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych "Razem dla Przyszłości" w Górsku	6 000 zł
Pamięć i historia	Komenda Hufca ZHP Chełmża im. Antoniego Depczyńskiego	8 000 zł

Fryderyk Chopin na dworze w Obrowie	Obrowskie Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Edukacji, Kultury i Sportu "Nasza Szkoła"	2 500 zł
Klejnoty powiatu toruńskiego – edycja VIII, wycieczki po zabytkach powiatu	Czernikowskie Stowarzyszenie na Rzecz Wspierania Edukacji, Kultury i Sportu CZYŻ-NIE	1 600 zł
Po raz drugi zwiedzamy powiat z flisakami	Stowarzyszenie 553	3 500 zł
Wąwozem do zamku	Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły "Dobry Start"	3 300 zł
Śpiew dla Niepodległej	Fundacja Harmonia Mundi w Toruniu	3 000 zł
Nazwa zadania publicznego	Nazwa organizatora/oferenta	Dotacja kwoty przyznanej w 2024
Średniowiecze dla – cykl warsztatów historycznych dla dzieci i młodzieży i dorosłych	Fundacja dziedzictwa Kulturowego „Nostra Cultura”	2 000 zł
Koncert piosenek powstałych – z okazji 80 rocznicy Powstania Warszawskiego	Fundacja Kraj Wspaniały	11 000 zł
Przygotowanie i wydanie publikacji pt. Kronika Złotorii 1848 – etap 2	Parafia rzymskokatolicka pw. św. Wojciecha w Złotorii	8 000 zł
Wydanie folderu promocyjnego o średniowiecznej warowni w Zamku Bierzgłowskim	Stowarzyszenie im. Biskupa Adolfa Piotra Szelażka	2 000 zł
VIII Międzynarodowy Pianistyczny Konkurs Chopinowski w Turznie	Stowarzyszenie Przyjaciół Pałacu Romantycznego w Turznie	8 000 zł
VIII Edycja Gminnego Konkursu Wiedzy o Żołnierzach Wyklętych	Stowarzyszenie Związek Jaszczurczy	9 000 zł
"Promowanie przedstawicieli lokalnego środowiska jako forma wzbogacenia tożsamości kulturowej i narodowej Powiatu toruńskiego"	Stowarzyszenie Budowy Kopca "Ziemia Polaków" w Kończewicach	2 000 zł
Wycieczka po olendersku	Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły "Dobry Start" w Chełmży	6 000 zł
"Klejnoty Powiatu Toruńskiego – edycja VII, wycieczki po zabytkach powiatu"	Czernikowskie Stowarzyszenie Na Rzecz Wspierania Edukacji, Kultury i Sportu "Czyż-Nie	1 000 zł

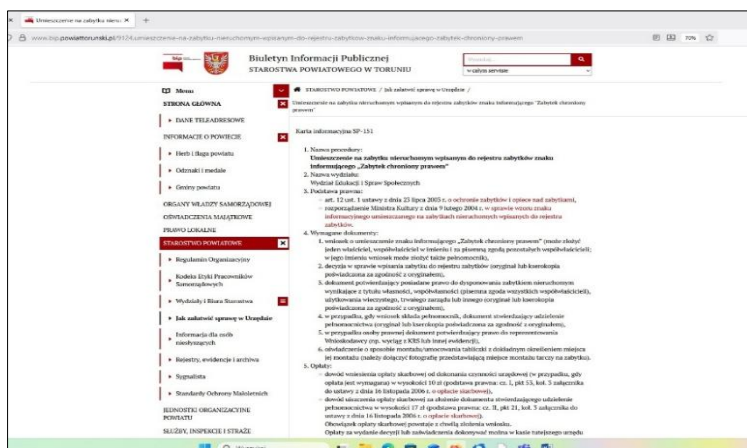
Cel. II. Upowszechnianie i popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym powiatu toruńskiego

1. Informacje zamieszczone na stronie internetowej

Na stronie internetowej www.powiatatorunski.pl w zakładce „Kultura/Ochrona zabytków” na bieżąco pojawiają się informacje nt. przeprowadzanych w powiecie toruńskim akcjach upowszechniających dziedzictwo kulturowe powiatu toruńskiego. Ponadto w zakładkach: „Gminy” publikowane są najważniejsze atrakcje turystyczne i najciekawsze zabytki znajdujące się w każdej z dziewięciu gmin powiatu. Podobną informację na temat zabytków można znaleźć również w zakładce „Sport i Promocja/Turystyka”.

Natomiast na stronach Biuletynu Informacji Publicznej Starostwa Powiatowego w Toruniu w zakładce „Jak załatwić sprawę w urzędzie?” umieszczona została informacja o procedurze umieszczania znaku informującego „Zabytek chroniony prawem” na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków.

2. Odznaka Honorowa i Medal Honorowy za Zasługi dla Powiatu Toruńskiego

Przyznawanie odznak i medali honorowych odbywa się zgodnie z Regulaminem określającym zasady i tryb nadawania oraz wręczania Odznaki Honorowej i Medalu Honorowego za Zasługi dla Powiatu Toruńskiego, stanowiącym załącznik Nr 6 do Uchwały Nr XXXVIII/208/2014 Rady Powiatu Toruńskiego z dnia 16 stycznia 2014 r.

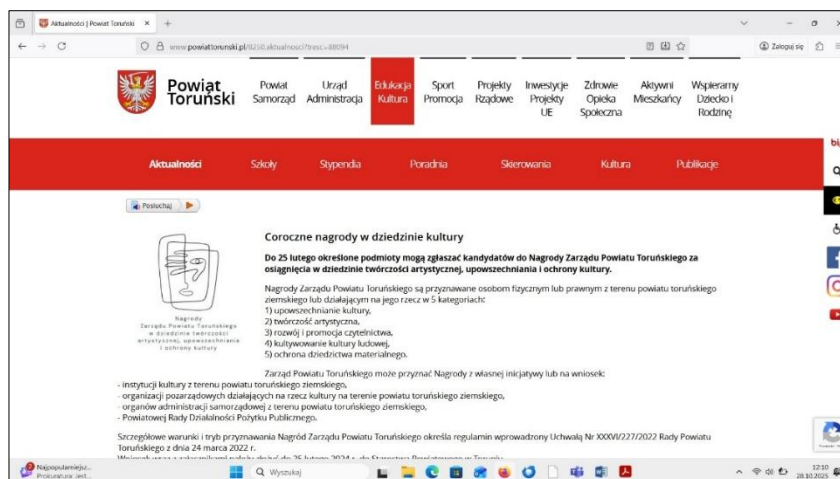
Odznaka może być nadawana osobom fizycznym, a medal organizacjom lub instytucjom jako wyraz uznania dla ich działalności i zasług dla rozwoju powiatu toruńskiego.

Odznakę lub medal nadaje się podmiotom, które całokształtem działalności, względnie realizacją swoich zadań na terenie powiatu toruńskiego przyczyniły się do jego promocji, rozwoju społecznego, gospodarczego, kulturalnego, naukowego oraz w zakresie sportu i rekreacji, jak również ochrony środowiska, wzbogacając dorobek powiatu lub przysporzyły mu dobrego imienia, bądź zasłużyły się jego mieszkańcom.

W okresie sprawozdawczym „Odznakę Honorową za Zasługi dla Powiatu Toruńskiego” za działalność na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego Powiatu otrzymało 6 osób.

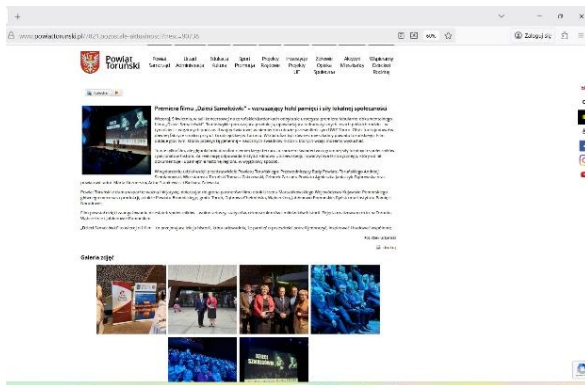
Zarząd Powiatu inspirował także mieszkańców do realizowania zadań mających chronić nasze dziedzictwo materialne i kulturowe. Corocznie z tego tytułu przyznawane są nagrody w dziedzinie kultury osobom i zespołom, które w szczególny sposób wyróżniają się m.in. w działalności na rzecz ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego oraz promocji ich walorów kulturowych. W latach 2024-2025 nagrody i wyróżnienia za tę działalność otrzymały:

- Parafialny Chór Mieszany „Św. Cecylia” w Chełmży – nagroda główna. Członkowie chóru kultywują tradycje śpiewacze i patriotyczne nieprzerwanie od 1896 r. To najstarszy chór w Polsce. W 1925 r. chór został członkiem Pomorskiego Związku Śpiewaczego. W repertuarze chóru i orkiestry znajdują się m.in. dzieła Chopina, Kurpińskiego, Paderewskiego. Chór swoimi występami uświetnia uroczystości państwowe, kościelne i lokalne wydarzenia;
- Fundacja „Kraj Wspaniały” z Warszawic – wyróżnienie za działalność na rzecz kultywowania tradycji i historii, organizator widowisk historycznych, wystaw i koncertów, m.in. widowisko „Do Hymnu, Hej! Kto Polak”, koncert „Pałacowe Echa”, produkcja filmu animowanego z okazji rocznicy Powstania Styczniowego z udziałem toruńskiego UMK;
- Kapela Łubianioki z Łubianki – wyróżnienie za popularyzację muzyki ludowej, dawnych melodii i pieśni. Upowszechnia tradycję ludową, inspirowała kolejne pokolenia do odkrywania i doceniania rodzimej tradycji muzycznej, występuje w oryginalnie odtworzonych strojach ziemi chełmińskiej.

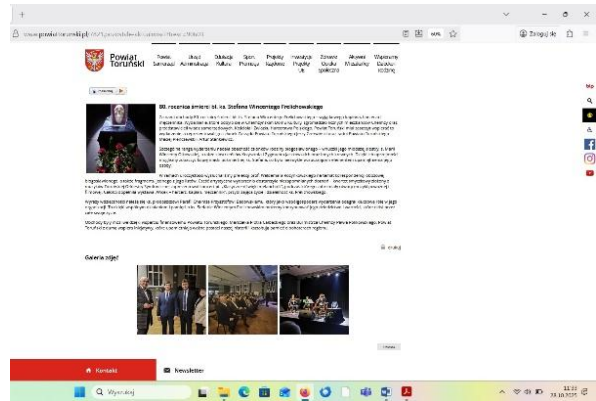
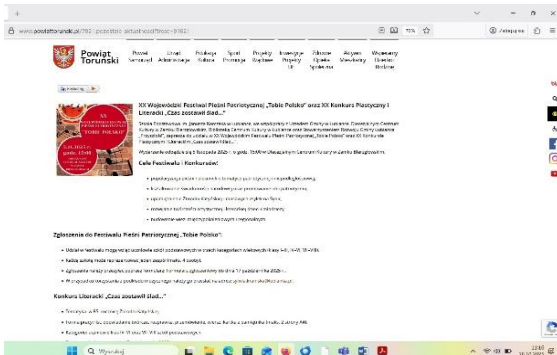
3. Rozpowszechnianie informacji o regionalnym dziedzictwie kulturowym

Zarówno na stronie internetowej Starostwa, jak i na profilu społecznościowym publikowane są informacje o organizowanych przez inne instytucje lub organizacje pozarządowe przedsięwzięciach, ukazujących dziedzictwo kulturowe regionu, jego zabytki, historię.

Film „Dzieci Smałcówki” ↑

Wojewódzki Festiwal Pieśni patriotycznej „Tobie Polsko” ↓

Obchody 80-rocznicy śmierci bł. Ks. Stefana Frelichowskiego ↑

Widowisko muzyczno-historyczne „Lekcja króla Jana” ↓

4. Popularyzowanie wiedzy o historii i zabytkach powiatu toruńskiego

a) konkursy dla mieszkańców powiatu toruńskiego

Celem konkursów było zwrócenie uwagi na piękno, wartość historyczną, unikatowość oraz promocję zabytków znajdujących się na terenie Powiatu Toruńskiego.

Konkursy są otwarte dla wszystkich mieszkańców Powiatu Toruńskiego niezależnie od wieku. W ramach obchodów EDD przygotowano konkurs pn. „Z wybitnymi postaciami na szlaku”, przybliżający postać Fryderyka Chopina i dwory w powiecie toruńskim, w których gościł w latach 1824-1825. Zrealizowano także konkurs fotograficzny „Odkrywamy nieznane”, który miał na celu wskazać na najpiękniejsze zabytki w powiecie i je utrwalić, a także konkurs „Co wiecie o powiecie?”, w którym zawarto pytania dotyczące zabytków z terenu powiatu toruńskiego.

b) materiały promocyjne przedstawiające dziedzictwo materialne i niematerialne Powiatu Toruńskiego

W latach 2024–2025 Powiat Toruński opracował i wydał materiały promocyjne poświęcone zabytkom znajdującym się na jego terenie. Celem działań było upowszechnienie wiedzy o dziedzictwie kulturowym regionu, podniesienie atrakcyjności turystycznej powiatu oraz zachęcenie mieszkańców i turystów do poznawania lokalnych walorów historycznych i architektonicznych.

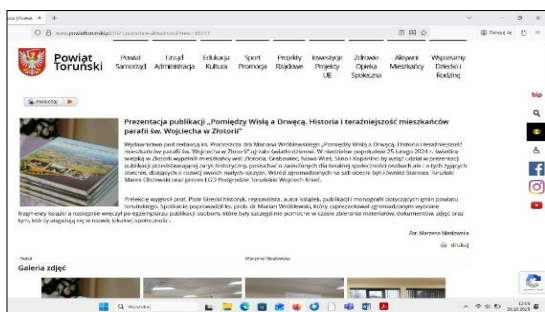
W okresie sprawozdawczym podjęto działania mające na celu popularyzację dziedzictwa kulturowego, historycznego i przyrodniczego Powiatu Toruńskiego tj. m.in:

- zrealizowano kampanię promocyjną „Co ma piernik do wiatraka?”,
- wydano publikację prezentującą historię i dorobek wspólnot lokalnych pt. „Pomiędzy Wisłą a Drwęcą. Historia i teraźniejszość mieszkańców parafii św. Wojciecha w Złotorii”,
- rozpoczęto prace nad kolejną edycją „Słownika biograficznego powiatu toruńskiego” tom VI, popularyzującego postacie zasłużone dla powiatu. W Słowniku zamieszczone zostaną biogramy 22 osób, które podczas II wojny światowej w jakikolwiek sposób angażowały się w działalność społeczną, wojskową, edukacyjną, polityczną czy kulturalną, mimo represji i zagrożeń ze strony okupanta – planowany wydruk grudzień 2025 r.,
- zrealizowano konkurs fotograficzny „Odkrywamy nieznane” poświęcony architekturze i krajobrazowi kulturowemu Powiatu Toruńskiego. Fotografie miały prezentować i promować ciekawe miejsca, mało znane obiekty, atrakcje turystyczne,
- zrealizowano konkurs plastyczny z cyklu „Mieszkam w ciekawym miejscu – poznaję miejsca ważne dla historii powiatu”. Konkurs miał na celu popularyzację historii i dziedzictwa kulturowego powiatu toruńskiego, budowanie lokalnej tożsamości oraz rozwijanie wrażliwości artystycznej dzieci i młodzieży,
- ogłoszono quizy internetowe związane z 154 i 155 rocznicą urodzin Adama Schedlin-Czarlińskiego, pierwszego Starosty Toruńskiego w odrodzonej Rzeczypospolitej Polskiej, właściciela rodzinnego majątku w Zakrzewku, wielkiego patrioty, społecznika, aktywnie działającego na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości,
- zrealizowano materiały multimedialne, w tym film promocyjny przedstawiający walory przyrodnicze, turystyczne i kulturowe Powiatu Toruńskiego, ukazujący jego różnorodność i potencjał rozwojowy,
- wydano i upowszechniano cztery ulotki tematyczne promujące Powiat Toruński: „Kościoły gotyckie”, „Dworki i pałace”, „Warto zobaczyć” oraz „Jeziora

i kąpieliska”. Wszystkie zawierają zdjęcia i krótkie opisy najciekawszych zabytków i innych atrakcji powiatu.

Dystrybucja materiałów odbywała się w Starostwie Powiatowym w Toruniu, na festynach, dożynkach, wydarzeniach organizowanych przez Starostwo, a także w formie elektronicznej zamieszczone zostały na stronie internetowej i w mediach społecznościowych.

Działania te przyczyniły się do zwiększenia rozpoznawalności Powiatu Toruńskiego jako obszaru bogatego w dziedzictwo historyczne. Promocja lokalnych zabytków, organizacja wydarzeń historycznych, festynów i rekonstrukcji, sprawiły, że powiat stał się atrakcyjnym miejscem dla osób poszukujących autentycznych doświadczeń kulturowych. Ponadto działania te wpłynęły na integrację społeczności lokalnych wokół idei ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego. Wzrosła świadomość wartości lokalnych tradycji, architektury i historii, co znalazło odzwierciedlenie w większym zaangażowaniu mieszkańców w inicjatywy społeczne i kulturalne.

5. Społeczni Opiekunowie Zabytków

Starosta Toruński zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, prowadzi listę społecznych opiekunów zabytków Powiatu Toruńskiego. Społeczny opiekun zabytków to osoba fizyczna bądź prawna (np. stowarzyszenie), która podejmuje działania związane z zachowaniem zabytków w jak najlepszym stanie oraz dzieli się wiedzą o nich.

W powiecie toruńskim czynnych jest 4 społecznych opiekunów zabytków.

Lp.	Imię i nazwisko	Gmina	Status społecznego opiekuna zabytków
1.	Dariusz Chrobak	Czernikowo	czynny społeczny opiekun zabytków
2.	Andrzej Walczyński	Zławieś Wielka	czynny społeczny opiekun zabytków
3.	Marek Pawłowski	Łysomice	czynny społeczny opiekun zabytków
4.	Tomasz Stochmal	Toruń, wcześniej Obrowo	czynny społeczny opiekun zabytków

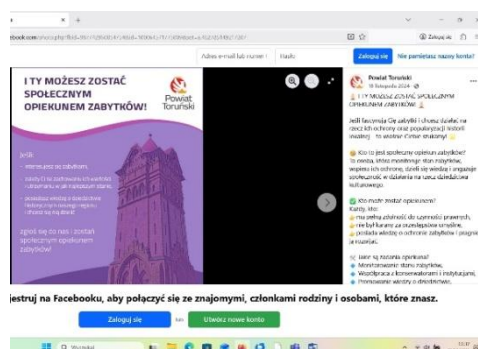
Społeczny opiekun zabytków współpracuje m.in. z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, Wójtem Gminy, a także ze Starostą, uczestniczy w spotkaniach, bierze czynny udział w akcjach dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi.

Społeczni opiekunowie zabytków w okresie sprawozdawczym podjęli szereg działań związanych z ochroną zabytków, wskazanych w treści niniejszego sprawozdania.

Prowadzone działania edukacyjne, promocyjne oraz społeczne z pewnością przyczyniły się do wzrostu zainteresowania kulturą regionu. Społeczni opiekunowie zabytków realizowali m.in.:

- a) inicjatywy związane z popularyzowaniem wiedzy o zabytkach i ich ochronie na blogu „Podróże z Mataszkami”,
- b) spotkania autorskie oraz warsztaty dla dzieci i młodzieży dotyczące podróży i zwiedzania zabytków,
- c) szkolne i gminne konkursy plastyczne i fotograficzne, a także wycieczki zabytkoznawcze,
- d) projekt pn. „Mapa Ziemi Dobrzyńskiej” (realizowany wspólnie z gminną biblioteką), w ramach którego opisano i opatrzone kodami QR zabytki powiatu toruńskiego w miejscowościach: Włęcz, Osiek nad Wisłą, Złotoria, Czernikowo,
- e) publikację artykułów w biuletynach edukacyjnych dotyczących prac restauracyjnych na cmentarzach ewangelickich, prezentację zdjęć z konkursów poświęconych zabytkom oraz informacji o izbach pamięci i małych muzeach – m.in. w Osieku nad Wisłą i Czernikowie,
- f) cykliczny projekt „Klejnoty Powiatu Toruńskiego”, którego celem było dokumentowanie i popularyzacja zabytków poprzez zbieranie informacji, fotografowanie i rysowanie obiektów, takich jak: młyny w Lubiczu, kapliczki w Osieku, Lubiczu i Czernikowie, zabytkowe dworki i pałace (m.in. w Steklinie, Łążynie, Obrowie i Zębowie) oraz zabytkowe kościoły w Czernikowie, Młyncu i Chełmży,
- g) działania, które doprowadziły do wpisania chaty włęckiej do rejestru zabytków.

W celu zwiększenia liczby społecznych opiekunów zabytków w powiecie toruńskim zainicjowano akcję „I ty możesz zostać społecznym opiekunem zabytków”. Pomimo prowadzonej promocji, zarówno w prasie, jak i w mediach społecznościowych, nie udało się pozyskać nowych kandydatów do pełnienia tej funkcji.

6. Akcja znakowania obiektów zabytkowych tabliczką „Zabytek chroniony prawem”

W październiku 2024 r. z inicjatywy Starosty Toruńskiego zainicjowana została akcja „Znakujemy zabytki w powiecie toruńskim” polegająca na umieszczeniu na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków znaku informującego „Zabytek chroniony prawem”.

Oznakowanie obiektów symbolem „Błękitnej Tarczy” ma na celu zwiększenie ich rozpoznawalności, wzmocnienie ochrony prawnej, a także podniesienie świadomości społecznej na temat wartości kulturowej naszych zabytków. Dzięki temu mieszkańcy i turyści będą mogli docenić wyjątkowe walory historyczne obiektów.

Akcja w pierwszym etapie objęła znakowanie zabytków sakralnych, które stanowią najliczniejszą grupę w powiecie oraz charakteryzują się wyjątkową wartością historyczną i kulturową. Średniowieczna proveniencja wielu z tych obiektów dodatkowo podkreśla ich unikalność oraz znaczenie dla dziedzictwa regionu. Zainteresowani właściciele i zarządcy zabytków mogą składać wnioski do Starostwa Powiatowego w Toruniu.

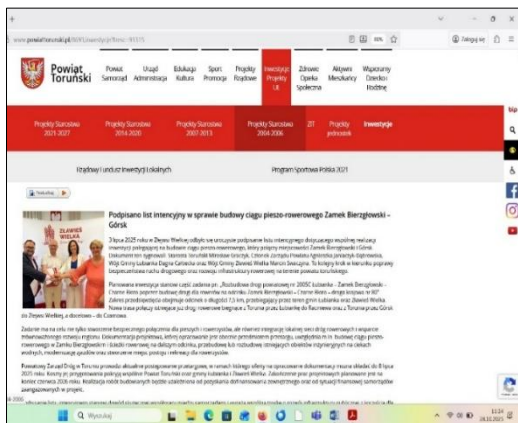
Znak „Zabytek chroniony prawem”, którym oznacza się zabytki nieruchome, to międzynarodowy symbol ochrony dóbr kultury – tzw. Błękitna Tarcza. Jego opis znajduje się w Konwencji Haskiej z 1954 roku, dotyczącej ochrony dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego. Autorem graficznego wzoru znaku był prof. Jan Zachwatowicz, polski konserwator zabytków. Celem oznakowania zabytków jest również zwiększenie ich rozpoznawalności, wzmocnienie ochrony prawnej oraz podniesienie świadomości społecznej na temat ich wartości historycznej i kulturowej.

Błękitne Tarcze zostały umieszczone już na kościele parafialnym pw. Podwyższenia Krzyża Świętego położonym w miejscowości Rogowo 1, gmina Lubicz oraz na zabytku „Drewniana chata kantora z II ćwierci XIX wieku (przed 1851 r.)”, położonym we Włęczu 12, w Gminie Czernikowo.

7. Wspieranie rozwoju turystyki w kontekście promocji dziedzictwa kulturowego

Działania związane z promocją dziedzictwa kulturowego skierowane były również na rozwój turystyki rowerowej. Na bieżąco publikowano informacje dotyczące tej tematyki. Powstawały artykuły dotyczące budowy samych tras, jak i promujące ich elementy i walory turystyczne.

Podczas cyklicznych, stałych wydarzeń organizowanych przez Starostwo Powiatowe w Toruniu prezentowane są uczestnikom interesujące prelekcje tematyczne, dotyczące życia społecznego, edukacji, kultury czy promocji regionu. Jednym z tematów, który wzbudził szczególne zainteresowanie, był projekt „Zostań turystą we własnym powiecie”, zaprezentowany podczas Forum Seniora w CKK Jordanki i XVII Zjazdu Sołtysów Powiatu Toruńskiego oraz XI Zjazdu Kół Gospodyń Wiejskich.

W ramach tego cyklu uczestnicy mieli okazję poznać bogactwo lokalnych atrakcji turystycznych – zarówno tych dobrze znanych, jak i ukrytych perełek, które niejednokrotnie umykają uwadze nawet mieszkańców regionu. Prezentacja ukazała malownicze wioski, unikatowe zabytki, urokliwe zakątki przyrodnicze oraz miejsca o wyjątkowej historii, które wspólnie tworzą niepowtarzalny charakter Powiatu Toruńskiego.

Celem przedsięwzięcia jest zachęcenie mieszkańców do odkrywania własnej okolicy na nowo – do poznawania jej walorów krajobrazowych, kulturowych i historycznych, a także do pielęgnowania lokalnych tradycji i dumy z miejsca, w którym żyjemy. Dla każdego, kto ceni piękno natury i bogactwo dziedzictwa, nasz powiat stanowi prawdziwą skarbnicę inspiracji i wrażeń.

8. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych

Obowiązek ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych wynika z Rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. nr 212 poz. 2153);

- 1) w powiecie toruńskim przyjęty w 2012 roku;
- 2) zawiera niezbędne dane w zakresie planowania, przygotowania i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich mających na celu uratowanie zabytków przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem;
- 3) realizacją planu zajmuje się Wydział Organizacyjny i Spraw Obywatelskich Starostwa Powiatowego w Toruniu.

Starostwo Powiatowe w Toruniu w odpowiedzi na te zagrożenia, przesłało do wszystkich gmin instrukcję Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dotyczącą działań w przypadku zagrożenia powodziowego. Zgodnie z nią władze gmin mają obowiązek przekazania „Instrukcji postępowania z obiektami zabytkowymi w przypadku zagrożenia powodzią” właścicielom zabytkowych obiektów położonych na terenach zagrożonych powodzią, podtopieniami lub zmianami hydrologicznymi. Obiekty te powinny być regularnie monitorowane w kontekście prognoz pogodowych oraz poziomu wód w pobliskich rzekach i zbiornikach wodnych.

9. Podsumowanie

Sprawozdanie z realizacji Programu przedstawia szeroki zakres działań podejmowanych przez Powiat Toruński na rzecz ochrony oraz promocji dziedzictwa kulturowego. Realizowane przedsięwzięcia były zgodne z dwoma nadrzędnymi celami Programu: stworzeniem warunków do skutecznej ochrony zabytków oraz upowszechnianiem wiedzy o dziedzictwie kulturowym regionu.

W obszarze ochrony zabytków kluczowe znaczenie miały działania administracyjne, aktualizacja rejestrów i ewidencji, wsparcie finansowe prac konserwatorskich oraz rewaloryzacja obiektów, do których powiat posiada tytuł prawny. Do najważniejszych osiągnięć należy pozyskanie dotacji zewnętrznych oraz przeprowadzenie kompleksowych prac modernizacyjnych w obiektach zabytkowych, w tym zakończona modernizacja Zespołu Szkół Ponadpodstawowych w Chełmży. Powiat kontynuował również monitorowanie prowadzenia Gminnych Ewidencji Zabytków oraz podejmował działania wzmacniające skuteczność ochrony prawnej, m.in. poprzez rozpoczęcie akcji znakowania zabytków Błękitną Tarczą.

W zakresie popularyzacji wiedzy o dziedzictwie kulturowym zrealizowano liczne inicjatywy edukacyjne, promocyjne i społeczne, takie jak konkursy, wydarzenia kulturalne oraz publikacje dotyczące historii i zabytków regionu. Powiat aktywnie wspierał organizacje pozarządowe poprzez otwarte konkursy ofert oraz prowadził działania informacyjne i promocyjne, podkreślające bogactwo lokalnej kultury. Istotny wkład w tym zakresie wnieśli społeczni opiekunowie zabytków, angażujący się w działania edukacyjne, dokumentacyjne i popularyzatorskie.

Ważnym elementem działalności samorządu były także inicjatywy wspierające rozwój turystyki kulturowej, w tym promocja tras rowerowych oraz prezentacje w ramach cyklu „Zostań turystą we własnym powiecie”. Przedsięwzięcia te przyczyniły się do zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu oraz wzrostu świadomości mieszkańców na temat lokalnego dziedzictwa.

Realizacja Programu w latach 2024–2025 potwierdza konsekwentne i wielokierunkowe zaangażowanie Powiatu Toruńskiego w ochronę zabytków, rozwój kultury oraz integrację społeczną wokół idei zachowania dziedzictwa. Osiągnięte rezultaty dowodzą skutecznego wdrażania założeń Programu i stanowią solidną podstawę do kontynuacji podjętych działań w kolejnych latach.